

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
RULFO, JUAN

Cîmpia în flăcări / Juan Rulfo; trad. și pref.: Andrei Ionescu.-
București: RAO International Publishing Company, 2006
ISBN (10) 973-103-084-0; ISBN (13) 978-973-103-084-5

I. Ionescu, Andrei (trad.)

821.134.2-31=135.1

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

JUAN RULFO
El Llano en llamas
© Moștenitorii lui Juan Rulfo, 1953

Traducere din limba spaniola
ANDREI IONESCU

Ilustrația copertei
DIEGO RIVERA
Triumful Revoluției
(detaliu)

© RAO International Publishing Company, 2004
pentru versiunea în limba română

octombrie 2006

ISBN (10) 973-103-084-0
ISBN (13) 978-973-103-084-5

PREFAȚĂ

Cu numai două cărți – *Cîmpia în flăcări* (1953) și *Pedro Páramo* (1955) – mexicanul Juan Rulfo s-a impus ca unul dintre marii povestitori ai lumii. În literatura Americii Latine marchează un moment de răscruce, obligîndu-și cititorii la revizuirea modului tradițional (realismul reconstituirilor descriptioniste) de abordare a creației literare prin opoziția (care devine dintr-odată falsă) dintre regionalism și universalitate. În cazul său, spre deosebire de literatura pitoresc locală de pînă atunci, ambianța rurală foarte concretă a spațiului geografic mexican nu e prin aceasta mai puțin general umană și purtătoare de probleme și valori universale.

După Rulfo – s-a spus adesea pe bună dreptate –, nimic nu mai poate fi conceput și discutat ca înainte. Dihotomiile curente se dovedesc a fi false probleme, dacă se încearcă simpla lor ilustrare de rutină pe materia narativă a creației rulfene. Învoierea profundă, originalitatea covîrșitoare a autorului reclamă o discuție în alți termeni și la alt nivel. Pentru narațiunile sale laconice, lucrate cu precizia unor poeme, s-au căutat precedente dincolo de granițele naționale, anume în

primele povestiri ale lui Joyce și în literatura lui Faulkner. Fiindcă orizontul și mai ales „miza“ creației sale erau cu totul altele decât cele dinainte, chiar dacă unora li s-a părut că scriitorul se înscrie tematic în ceea ce se numește de obicei „literatura revoluției mexicane“, mișcare amplă care se întinde pe durata câtorva decenii. Cu Rulfo însă, prin viziunea și modul de abordare a problemelor, se încheie o întreagă epocă a literaturii mexicane. Conaționalul său, Carlos Fuentes, a observat din prima clipă că volumul *Cîmpia în flăcări* „închide cu o cheie de aur tematica revoluției mexicane“. Și tot cu o cheie de aur – am putea adăuga noi – se deschide dimensiunea mitică a vieții rurale din provincia Jalisco, o lume a violențelor surde, a frustrărilor acumulate lent, a resemnărilor și a fatalismului, cu care scriitorul se identifică și pe care o prezintă din interior, cu întreg dramatismul său răscolitor. S-a spus că lumea lui Rulfo e străbătută de un drum care începe cu violența, trece prin disperare și se sfîrșește cu apatie. Această varietate a stărilor sufletești, care urmează un proces de „transformare dinamică a violenței“ (M. Portal), ne îngăduie să înțelegem enorma complexitate a elementarității personajelor rulfene. De îndată ce pătrundem în straturile profunde ale existenței aparent apatice a acestor personaje și descoperim dinamica subtilă a violenței care le guvernează, surprindem resorturile intime și logica de fier a unor comportamente la prima vedere ciudate, dar care ni se impun cu necesitate în cele din urmă, prin forța implacabilă a destinului. Înțelegem astfel de ce

introspecția, monologul interior, fluxul conștiinței sînt, în cazul lui Rulfo, cerințe imperioase ale unei viziuni proprii de perfectă autenticitate, nicidecum simple experimente mimetice, nelipsite de merite, de altfel, ca la unii premergători.

Nu ne surprinde, de aceea, că descumpănirea, angosta interioară constituie fondul sufletească cel mai caracteristic al personajelor rulfene. Sondarea în profunzime îl conduce pe scriitor la chintesență și simbol. Timpul istoric mexican e concentrat sintetic, iar personajele și comportamentele capătă o dimensiune mitică. Tot astfel, limbajul recrează vorbirea țărănească paradigmatică. Ne-o spune însuși scriitorul, conștient de originalitatea demersului său: „Tot ce puteam face pentru a surprinde acest stil era să folosesc esența limbajului rural în așa fel încît să-l putem accepta drept autentic, dar în același timp să ne permită deplasarea de la un plan folcloric la un plan mitic, în care nu avem de a face cu obiceiuri, ci cu simboluri de obiceiuri“. La fel de prețioasă este și mărturisirea de credință a scriitorului despre arta sa literară ca un „exercițiu de eliminare“: „Cînd am scris povestirile mi-am dat seama de necesitatea ca autorul să dispară și să-și lase personajele să vorbească liber, ceea ce a produs, aparent, o lipsă de structură. Am suprimat pe cît posibil ideile cu care autorul umplea de obicei spațiile goale și am evitat adjectivele, care pe atunci erau la modă. Se credea că împodobesc stilul; în fond, însă, distrageam esența operei.“

Se ajunge astfel la un amestec straniu de lirism și impersonalitate, în care nu știm prea bine (pentru că nu mai are importanță în cadrul esteticii rulfene) cine vorbește, cu cine, și nici măcar unde și când. Trăim într-un prezent etern al mitului, în adevărul parabolei.

S-a vorbit (Carlos Blanco Aguinaga) despre un „fatalism total“ în povestirile lui Rulfo, în care timpul parcă s-a oprit complet. O liniște surdă, un laconism monoton și aproape oniric impregnează atmosfera cu trăirile interioare ale personajelor în care tragedia e intuită și acceptată drept inevitabilă.

Un singur exemplu: *Luvina*, în care de la început, cu mîna de maestru, Rulfo ne situează într-un timp aparent ireal, nemișcat, care pentru personajul-narator este un timp mort: „... Iar pămîntul e povîrnit. Se crapă în toate părțile în rîpe adînci, atît de adînci, că nici nu li se vede fundul. Oamenii din Luvina zic că din rîpele acelea se înalță visele; dar eu, unul, singurul lucru pe care l-am văzut a fost vîntul, în vîrtejuri, ca și cum acolo jos l-ar fi ținut închis într-o țevă de rogoz. Un vînt care nu lasă să crească nici lăsniciorul: planta aceea mică și tristă care abia poate trăi făcîndu-se una cu pămîntul, agățată cu nenumăratele ei rădăcini de stîncile munților. Numai uneori, acolo unde e puțină umbră, ascunsă între stînci, înflorește floarea *chicalote*, ca un mac alb. Dar se ofilește repede. Atunci o auzi cum biciuie aerul cu frunzele ei spinoase, făcînd un zgomot ca acela pe care-l face cuțitul cînd îl ascuți de piatră“.

Sîntem abia la început, în paragraful al doilea. Încă nu știm cine vorbește. Odată cu paragraful al treilea, nu fără surpriză, ne dăm seama după semnele tipografice că avem de a face cu un dialog:

„— O să ai timp să vezi vîntul ăsta care suflă peste Luvina.“ După acest paragraf, un glas ce pare a fi al scriitorului ne spune: „Omul care vorbea rămase un timp tăcut, privind afară. Susurul rîului ajungea pînă la ei“.

Nu știm nimic despre omul care a vorbit în afară de starea lui sufletească, din monologul său lipsit de concretețea spațiului și a timpului. Aceasta e o trăsătură caracteristică pentru viziunea și pentru stilul lui Rulfo. Scriitorul nu ne oferă nume. Cineva vorbește adresîndu-se aparent altcuiva, dar în fond vorbește singur: dialogul e mai curînd un monolog al însingurării. Ne aflăm, cum remarcase Octavio Paz despre ambianța vieții mexicane, într-un „labirint al singurătății“. Se anunță astfel lumea fantomelor din *Pedro Páramo*.

Luvina este „locul unde s-a cuibărit tristețea“: „Toată măgura e golașă, fără un copac, fără pic de verdeață care să-ți mai înviorze privirea; totul e învăluit într-o pîclă cenușie. Ai să vezi și dumneata colinele acelea stinse de parc-ar fi moarte și Luvina, pe cea mai înaltă dintre ele, încununînd-o cu căsuțele ei albe ca o cunună de mort...“

Pentru personajul care vorbește, viața satului în care au rămas numai bătrînii neputincioși e alcătuită din ritualuri în afara timpului: „Mi se pare că dumneata m-ai întrebat cîți ani am stat la Luvina, așa-i?... Drept să-ți spun, nu știu. Am pierdut noțiunea timpului de cînd am

fost bolnav de friguri galbene, dar trebuie să fi stat o veșnicie... Așa e obiceiul. Acolo-i zic lege, dar e totuna. [...]

Violență, suferință resemnată, împăcare cu moartea: „Și tot așa zile și nopți în șir, pînă cînd vine ziua morții, care pentru ei e o speranță“, iată viziunea despre realitatea mexicană trăită și exprimată cu o intensitate cutremurătoare de faulknerianul Juan Rulfo.

ANDREI IONESCU

NE-AU DAT PAMÎNT

După atîtea ore de mers fără să întîlnești nici umbră de copac, nici sămînță, nici rădăcină, nici nimic, se aude lătratul cîinilor.

Poți să crezi uneori, tot mergînd pe drumul ăsta fără sfîrșit, că nu ajungi nicăieri; că nu dai de nimic în partea cealaltă, la capătul cîmpiei brăzdate de crăpături și de albiile secate ale rîurilor. Dar ceva tot există. E un sat. Auzi cîinii lătrînd, și simți în aer miros de fum, și adulmeci miros de oameni, și asta te face să prinzi puteri.

Dar satul e încă foarte departe. Numai vîntul îl apropie.

Mergem întruna de la răsăritul soarelui. Și acum să tot fie patru după-amiaza. Cineva se apropie de cer, își lungeste gîtul spre locul unde atîrnă soarele și zice:

– Să tot fie patru după-amiaza.

Acest cineva e Melitón. Împreună cu el mergem cu Faustino și Esteban. Sîntem patru. Eu îi număr: doi înaintea, ceilalți doi la urmă. Mă uit înapoi și nu văd pe nimeni. Atunci îmi zic: „Sîntem patru“. Nu de mult, pe la urîsprezece, eram peste douăzeci; dar, încet-încet,

grupul nostru s-a tot împuținat, pînă ce n-a mai rămas decît acest pumn de oameni care sîntem noi.

Faustino zice:

– S-ar putea să plouă.

Ridicăm cu toții ochii și privim un nor negru și greu care trece pe deasupra capetelor noastre. Și gîndim: „S-ar putea să plouă“.

Nu spunem ce gîndim. De mult ne-a trecut cheful de vorbă. Ne-a trecut odată cu arșița. În altă parte te-ai întinde la vorbă cu dragă inimă, dar aici nu-i deloc ușor. Dacă pâlăvrăgești, aici ți se încing cuvintele în gură de arșița de afară și limba ți se usucă pînă ți se taie respirația.

Așa se petrec lucrurile aici. De aceea nimeni n-are chef de vorbă.

Cade o picătură de apă, mare, grea, făcînd gaură în pămînt și lăsînd o băltoacă minusculă, așa, ca de scuipat. Una singură. Așteptăm să mai cadă altele și le căutăm cu ochii întorși spre cer. Dar nu mai cade nici una. Nu plouă. Acum, dacă te uiți la cer, vezi norul de ploaie depărtîndu-se grăbit. Vîntul care bate dinspre sat îl ajunge, împingîndu-l spre umbrele albastre ale dealurilor. Iar pămîntul înghite picătura căzută din greșeală, fără să-și astîmpere setea.

La ce dracu' o fi bun bărăganul ăsta fără capăt? Ce rost o fi avînd?

Am pornit iar la drum, căci ne opriseam doar ca să vedem cum plouă. N-a plouat. Acum pornim din nou. Și mie mi se pare că de atunci am mers mai mult decît pînă

la locul unde se anunțase ploaia. Mi se pare doar. Dacă ar fi plouat într-adevăr, poate mi s-ar fi părut altfel. Totuși pot să vă spun că de cînd eram băiețandru n-am văzut niciodată căzînd o ploaie prin locurile astea; știți, așa, o ploaie adevărată.

Nu, bărăganul ăsta nu e bun la nimic. Nu există nici iepuri, nici păsări, nimic. În afară de cîțiva ciulini pitici, nu crește nimic pe el.

Și pe aici mergem noi. Toți patru mergem pe jos. Înainte mergeam călare și purtam carabina pe umăr. Acum nu mai purtăm nici măcar carabina.

Eu am spus întotdeauna că au făcut foarte bine că ne-au luat carabinele. Pe aici e primejdios să porți armă. Te omoară cînd nici nu te-aștepți, dacă te vād toată ziua bună ziua cu carabina cu cureaua de piele petrecută pe după umăr. Dar cu caii e altceva. Dacă-am fi venit călare, ne-am fi oprit lîngă apa verde a rîului și ne-am fi plimbat fuduli pe ulițele satului ca să ne admire lumea. Și pînă acum am fi ajuns de mult în sat, dacă-am fi avut caii pe care-i aveam. Dar odată cu carabinele ne-au luat și caii.

Privesc de jur împrejur și nu vād decît bărăganul. Pămînt cît vezi cu ochii, și nu-i bun de nimic. Privirea îți alunecă departe, fiindcă nu îți lînești nimic în cale. Doar cîteva șopîrle ies din pămînt și-și scot capul din găurile lor, dar de îndată ce simt arșița soarelui fug să se ascundă la umbra unei pietre. Vai de noi, cînd va trebui să muncim aici! Cum o să ne răcorim sub soarele ăsta? Căci nouă ne-au dat pămîntul ăsta tare ca piatra ca să-l semănăm.